

Příčiny existence veřejného sektoru

Přednáška č. 3

Osnova

- Přehled příčin
- Externality – vymezení pojmu, dělení
- Důsledky externalit
- Řešení externalit

Přehled příčin existence veřejného sektoru

- Sociální („Tobin 1994: Tržní mechanismus způsobuje více nerovností než požadují demokratické hodnoty.... Redistribuce se stává nevyhnutelnou“)
- Makroekonomické (ovlivňování veličin jako inflace, míra nezaměstnanosti, tempo růstu...)
- Mikroekonomické (omezená konkurence, externality, veřejné statky)

Externality - definice

- Mankiw : vliv činností na blahobyt lidí neúčastnících se této činnosti
- Stiglitz : kdykoliv jednotlivec nebo firma podnikne libovolnou činnost, která má vliv na jiného jednotlivce nebo firmu a která zároveň není druhou stranou zaplacená / odškodněná
- Externality = efekty přelévání, vnější efekty, kladné či záporné úspory, efekty sousedství

Externality - typy

- Spotřební – spotřeba jedné osoby (resp. její chování při spotřebě) ovlivňuje užitek jiné osoby- tabák, hlasitá hudba..
- Produkční – produkce jedné firmy je ovlivňována činností jiného subjektu (ovocný sad => včely)
- Pozitivní – vnější efekty chování nějakého subjektu, které zvyšují užitek jinému, aniž by platil. Vzniká externí užitek.
- Negativní - vnější efekty chování nějakého subjektu, které snižují užitek jinému, aniž by platil. Vzniká externí náklad.

Externality – důsledky I.

- Externalita vzniká mezi spotřebiteli, mezi výrobcí nebo mezi spotřebiteli a výrobcí
- Jde o vztah, který není postižen systémem cen
- Trh ho neumí ocenit a tedy neumí regulovat tyto důsledky
- Externalita = nechtěný, vedlejší efekt z hlediska fungování trhu

Externality – důsledky II.

- Pokud existuje externalita, čistě tržní alokace není efektivní
- Úroveň produkce nebude společensky efektivní
- V případě negativní externality bude úroveň produkce komodit nadměrná
- V případě pozitivní externality bude úroveň produkce komodit nedostatečná

Řešení externalit

- Veřejná řešení, tj. zmírňování následků externalit vládou
- Soukromá řešení, tj. samovolná tendence trhu vedoucí k nápravě externích dopadů

Veřejná řešení externalit

- Teoreticky jde o přiblížení soukromých nákladů ke společenským
- Nástroje : korekční daně (dotace), pokuty, bonusy = Pigouovské daně/dotace
- Problém : neznáme mezní přínos či náklad externality, protože trh v případě externalit nefunguje, a tedy není jasné, kdo a kolik získává a ztrácí
- Pigouovské daně/dotace nejsou univerzálně použitelným nástrojem řešení

Jiná veřejná řešení

- Zákazy – např. zákaz používání freonů, zákaz řízení aut po požití některých látek
- Příkazová řešení – stanoví se, kolik externality je možné produkovat. Existují obchodovatelné licence.
- Státní regulace – právní normy (mít ve voze katalyzátor, vybudovat čističku..)
- Jednorázová finanční podpora
- Vlastní činnost – vláda může nahrazovat soukromé producenty a vykonávat určité činnosti šetrněji. Využívané při řešení pozitivních externalit – vzdělávání, věda a výzkum atp.

Soukromá řešení externalit

- Internalizace
- Coasův teorém : pokud mohou strany postižené externími náklady vyjednávat bez transakčních nákladů, dospějí k efektivnímu výsledku bez ohledu na to, komu přisuzuje odpovědnost za škody zákon.
- Podmínky platnosti :
 1. Perfektní vymezení vlastnických práv
 2. Transakční náklady na vyjednávání jsou nulové, respektive zanedbatelné

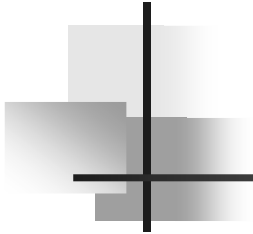
Coasův teorém

- Problém externalit je reciproký, existují tu vždy dvě strany
- Kritizuje veřejná řešení, protože opomíjejí fakt, že obě strany mají zájem se dohodnout a najít společné řešení
- Společné řešení existuje (resp. může existovat) pokud jsou splněny podmínky Coasova teorému

Studijní literatura

- Stiglitz, J. E. : Ekonomie veřejného sektoru. Grada, Praha, 1997.
- Musgrave, R.A., Musgraveová, P.B. : Veřejné finance v teorii a praxi. Management Press, Praha, 1994.
- FRANK , R. H. : Mikroekonomie a chování. Svoboda, Praha, 1995.
- Strecková , Y., Malý, I. A kol. : Veřejná ekonomie pro školu i praxi. Computer Press, Brno, 1998.

KONEC 😊